

Слободан Ћировић

Како се вратио Војвода

Био је добар и чувен мајстор, познат свим приватним камионџијама од Уба до Саве, а знали су га и шљункари на Западној Морави. Само кад не попије коју умео је Војвода из зарђале гвозђушине, што је некад била срце неког одавно неупотребљаваног камиона, да пробуди живот и снагу која је после бректала и пушила около. Није он то научио у радионици, нити је знао за онај сјајни алат на коме је писало „ванадијум“, или »made in Germany«. Све је стекао тако поред пута, на трави, у благу и прашину. Најчешће се служио обичним, обућарским клештима, некад је и жицом везивао поломљене делове, али је увек успевао да оживи машину која је заћутала. По цео дан би лежао испод камиона, без јела и пића, све док не би било готово, а кад би се оздо извукао није му се могло распознати лице од уља, руке и одело, све је било умазано, само су трепкале необичне, зелене очице негде из на-кострешене чекиње. Скоро да није личио на човека, али тада је једино бивао мајстор, тада је Војвода, ћутљив и брижан, успевао све да уради. Кад саструже оштру длаку са лица, скине детерџентом уље са коже и обуче неко половно али пристојније одело дародавца код кога је радио, кад из оне безобличне, црне масе изађе човек зелених, ситних очију, прерано остарео од путева и невремена, то више није био мајстор Војвода. Тако преображен био је неки уморни и напаћени путник, печалбар или залутали пијанац који је за чашицу ракије забављао доколичаре около причама о необичним коњима који су знали напамет све београдске улице. А све су те приче потицале из једног давног, његовог времена када је био један од главних превозника-кочијаша у Београду. Имао је и своју шталу са собицом позади, негде на Смедеревском путу, одакле је свако јутро полазио пре зоре и стизао са коњима и лаким шпедитером на пристаниште или железничку станицу, развозећи после по граду разну робу, најчешће угаљ за огрев.

О тим временима причао је Војвода са необичним жаром, говорио је о својим коњима и о томе како су и коњи паметни као и људи, само што не умеју да говоре.

Када би се увече, уморан, враћао из било ког краја града, причао је, само би закачио дизгин на канату и пружио се преко цакова које је увек носио на шпедитеру, а коњи би непогрешиво грабили горе према Звездари, скрећући час лево, час десно. И никад не би погрешили, никад не би прошли а да не стану пред кафаном „Код Цветка“, како би он попио своју шљивовицу, а они мало предахнули и измокрили се. Није им био ни по требан дизгин, сами би чули разговор са муштеријом и његову поручбину, улицу и број и кретали тамо мирно, наизменично климајући главама у покрету, али држећи сложено кола на оковратницима, подигавши високо главе, ако је улица била стрма, а ишло се низбрдо.

То су биле његове богате године када се и оженио, а после стекао и дечицу, два плавокоса враголана што су га волела и трчала пред њега свако вече, горе на Смедеревском путу. Сад она ради негде у фабрици, а деца су с њом, већ одрасли момци, један је постао некакав лаборант, а други грађевински техничар, коње кад продаде, жена га напусти и одведе децу, и срећа га напусти. Ту би Војвода застао, замукао, онда се поново враћао коњима и разведравао се. Од тада, причао је подгрејан, дизао се са столице, прсио и забацивао космату главу, носи он и то необично име Војвода, којим се, очигледно, поносио. Његов дешњак, опет, био је најнеобичнији коњ у Београду, па, сигурно, и у целој Србији. Шарен као теле, а на предњим ногама, позади, изнад копита имао је још по два чудна прста, те би људи често око њега обилазили и загледали. Једном је и неки господин са шеширом, причали су му после да је то био чувени професор са универзитета, дуго обилазио околу, махао главом и најзад, очигледно узбуђен, рекао: „Мој, војводо, таквог је коња имао само један римски цар, па сад ти . . . То је коњ полидактус!“

Е, тог би коња недељом пре подне узјахао, па чак преко Теразија с њим пролазио, те се сви за њим окретали, а он растао на свом шареном „полидактусу“, нагонио га дизгином и петом да цупка и крене поребарке, и груди му се пуниле и надимале, чинило му се да је наједном постао страшни војсковођа, онај плави светац што убија аждају или баш тај римски цар пред којим се, ето, сви склањају и клањају. Људи су, заиста, застајкивали у ходу, окретали се за њим, смешкали, понеко би се поклонили скицајући калугу, поздрављао га наглашавајући сваку реч: „Добар дан, Војводо!“ А он би прихватао то ново име и само би подигао леву руку отпоздрављајући озбиљно и мирно, јездио даље без речи, не устављајући се нигде до мрака. Тада би још уморнији него обичним даном, пао на постељу, ћу-

тљив и занесен, да би ујутру пре сунца устајао и поново презао коње у шпедитер, седао на канату и одлазио доле према пристаништу.

Шта је после било са Војводом и његовим коњима који су му, изгледа, исувише много значили, лако се могло наслутити, јер је он био од оних београдских кочијаша које је полако али сигурно истисла са улице бржа и услужнија моторизација. Од тада, ваљда, потиче и његово шоферско и механичарско знање јер, причао је и сам, морао је да прода и шпедитер и коње, па и он да купи неки моторњак што се после из дана у дан квариио и распадао, жена га оставила и повела децу са собом.

Касније се сваког пролећа појављивао Војвода на друмовима између Колубаре и Саве, између Мораве и Колубаре, час лежи под неким камионом, час је за воланом, али најчешће се нађе у некој кафани поред пута пуној доколичара и циганских музиканата које забавља све до вечери. Зимии га нестане, почну да круже и приче о њему, како је отишао жени и деци или како је погинуо на путу у некој несрећи, како га премлатили и изболи ножем пијаног у некој кафани у Чачку и, за чудо, од свега тога што се причало, бивало је увек понешто истине. Само што се он сваког пролећа поново појављивао исти онакав, ни старији ни млађи, а никад се није могло ни одредити тачно колико би година могао да има, појављивао се умазан уљем и необријан, жмиркале су само његове зелене очице на пролећном сунцу.

Овог пролећа, већ у априлу, почеше радови на регулисању Саве код Обреновца и на путу од Уба појавише се приватници са својим камионима регистрованим у многим градовима Србије. Од јутра до мрака превозио се камен на Саву. Углавном су то били окрпљени и дотегнути „чепели“ или „праге“, премонтиране са бензина на нафту, али је свима пао у очи један, скоро нов, зелени „фап“, са исправном и затегнутом кабином која се могла и закључати и на којој је поносно штрчала антена за радио. Не би то ни било толико чудно да за воланом овог камиона са чачанском регистрацијом није седео онај исти Војвода, ситних, зелених очију, само чист, избријан и лепо обучен. Овај се камион није могао видети како дрежди пред неком друмском кафаном, нити је Војвода више седео уз шљивовицу и својим причама забављао келнере и музиканте што су сад по цео дан дремали за столовима, очекујући вечерњи рушвај шофера и каменоломаца. Управио, кажу, Војвода, багалио ракију и коње, највише тура направи од Уба до Обреновца, а никад се са Саве није вратио празан. Товарио би ситан савски песак или Цигане што су се враћали негде из Прека са својим мечкама и корпама од врбовог прућа. Сваког понедељка, увече, кад престане брујање машина и тандркање ка-

мена низ обалу, кад се Црнотравци позавлаче у своје сиве баракe, на обали, иза градилишта плане понека ватра од сувог наноса и блеска по смиреној површини Саве. Ту се, као по договору, окупљају Цигани, Колубарци, чује се њихова песма и халакање, понекад болно дрекне уморна и раздражена мечка, у ствари, никако да погодиш шта се тамо, крај ватре дешава, да ли се то веселе или свађају. Овде сачекују Војводу и његов зелени камион да се потоваре и ућуте све док не прођу кроз град, а онда да поново загузвају горе, дозивајући сваког часа Војводу да заустави, прво они најближи, код Звечке, а онда их највише сиђе у Пироману и Јошеви. Последње Војвода истовари пред самим Убом, а понекад их развезе и до Стубленице, никад с њима да се замери око плаћања, узима колико му дају и не броји.

Једне недеље, пред сам Ђурђевдан, на Шабачком путу, одмах иза Уба, мотао се Војвода до подне под својим камионом, у хладу великог јасена, дотезао нешто и чукао. Кад сенке пређоше на другу страну пута, изађе оздо и протеже се, узе из кабине сиво, војничко ћебе, рашири га на трави под насипом и леже потуривши обе руке под главу, загледан у трепераво лишће јасена на бистром, мајском небу. Први пут се његове ситне, зелене очи раширише и тако, одједном крупне, пуне неба и зеленила, изменише и подмладише изборано лице, што је сад, с времена на време поигравало од необичног осмеха. Сад је то било лице дечака који се пре много година искрадао од родитеља и од других дечака, својих вршњака, тражећи скровиште пуно зеленила и вечерњих зриковаца. Често се пузао преко велике капије више куће, да не зашкрипи, да отац не чује, онда трчао до багремара на Лугњачи изнад винограда, ту се завлачио и тако, по цео дан лежао са рукама под главом зурећи кроз лишће и грање у испарчано небо. У ствари, ту би долазио да сачека вече, не осећајући ни глад ни жеђ, чекао је да се засеок под њим умири, да престане трескање вратница и звецкање судова око штала, рика говеда, па да засветлуца изнад Орашја она плавкаста, далека звездаца, када се све око њега умири и преобрази у нека нова, плава пространства. Кад утрну и последње лампе доле у селу, зашкрипи онда лагано њихова капија више куће, знао је да то мајка тихо полази у ноћ да га тражи. Знао је да ће после, кад се врати без њега у кућу, још тише плакати, само би јој рамена подрхтавала, да ће отац, још обучен, седети на малој столици крај црног ормана држећи главу у крућим шакама, све је то знао и тешко га је болело, али није могао да напусти место испод багрења, да се јави мајци и пође с њом. То је било време кад се тамо, преко Груже, баш испод оне звездице, појаве један за другим неколико фењера, па путем, све поред реке, клопарају кола натоваре-

на кречом и зачује се отегнута песма кречара из Шења, што још с вечери пођу од куће да би осванули са товаром негде у Доњој Грузи, предалеко у том плавом пространству. Та чезњива песма носила га је на својим меканим крилима кроз ноћ, путовао је заједно с њима и није осећао време. Не би се ни помакао све док не зачује фрктање коња док грабе у терету и топот њихових копита преко дрвене ћуприје испод самог засеока, а онда замакну фењери низ пут, престане и клопарање точкова, само још дуго одлеже кроз ноћ отегнута песма кречара, чак тамо у Пустопољу и она се изгуби.

Лежи сад ту Војвода, поред Шабачког пута и пребира године, лице му се час збрчка, а ситне, зелене очице зажмире, час се развуче у осмех дечака, а очи се рашире и испуне зеленилом треперавог јасеновог лишћа. Путем изнад његове главе протутњи понеки аутомобил, али се он не покрене, слуша фрктање коња у терету и топот њихових копита, а онда све то лебди и лепрша у онај плавичасти бескрај.

Отуда га грубо истрже и освети Циганчица Ратка, успламтела и прерано дозрела ћерка још младог и снажног Леке Циганина, најпознатијег шпекуланта и џамбаса с ове стране Саве. Сасуља се низ насип иза камиона, устави се у трави иза Војводе и остаде тако да седи задигнуте сукње, непомична и насмејана, гледајући га дрско, право у лице. Кад се овај, изненађен, окрете и седе на ћебе, она само прикупи леву ногу, пови је лагано у колену и чврсто, бакарно тело било је пред њим, надомак његових руку. Угледа како се трава исправља и расте око ње, још једном се зелене очи раширише и, занесен, пође бауљке према њој, а она само врати ногу и опружи се по трави. Осети Војвода под собом врело и уздрхтало тело црнопуре девојчице, осећа како се подиже и тутњи земља под њим од копита неких лудих коња, слadak је мирис траве и Циганке, одлеже песма далека и њисак пастува у галопу, непрегледним ливадама . . .

Кад се бесна трка заврши и кад клону поред ње у траву, трже га глас детета и угледа изнад главе, на насипу Раткиног трбушатог братића како левом руком брише уплакано лице, а десном купи ситне каменчиће око себе и баца их доле, на њих. Она скочи, шарена, набрана сукња већ паде по трави, истрча горе и узе дечака у наручје, бранећи се од његових малих песница. Онда се окрете Војводи и први пут проговори: „Тата ти рекао да дођеш на славу. . . Једно јагње само за тебе коље“ . . . Не стиже ништа да јој одговори, она спусти брата, ухвати га за руку и отрчаше тако. Војвода хтеде одмах да пође за њима, нешто га повуче доле, низ пут, али се не помери, сети се да је већ сутрадан Ђурђевдан, остаде да лежи. Мирисало је около на малу Ратку, исправља се увалјана трава, далеко је

По
ВЕ
ЉА

сад и ћебе на коме је до малочас лежао, све је ово истина, мислио је, није ово сан, пролеће је и обнавља се нека нова снага у њему, отићи ћу ја и код Леке Циганина на славу!

А тај Лека Циганин је све у кући имао, и кућу од цигле и шталу, разликовао се од осталих. Јесте ишао често преко Саве али није носио корпе и водио мечке, раније је радио са три карте по вашарима, сад је и то баталио, купује и продаје све, најчешће коње, хоће и да коцка али, кажу, највише од свих добија. Ђурђевдан слави и он али ни то не ради као други Цигани који се најеђу печења, понапијају, па после целу ноћ играју и урлају око ватре на сред цигамале, он има своје госте, званице. Ове године скоро цело пролеће није код куће, Војвода га је неколико пута возио од Обреновца до Уба, увек у кабини, али се Лека није устављао између Ваљевске Мионице и Црепаје, чак горе, преко Саве. За овај Ђурђевдан је, после добре трговине, три јагњета заклао и, ево, Војвода му је нови гост.

Још пре подне устави се пред Лекином кућом зелени „фап“, окачише се дечурлија на нову кабину окићену венчићима Ђурђевка, из кабине излази Војвода сав налицкан, кошуља му бела и чиста, ципеле тек изгланцане. Дуго су се поздрављали и грлили, сву децу помилова по коси, она се сад качише за њега, Ратки даде велику чоколаду са лешницима. Тако започе ова Лекина слава о којој се после задуго причало, говорило се: славиш као Лека Циганин Ђурђевдан. Други дан се цела цигамала пресели код њега у двориште, праштале су пушке, пели се Циганчићи по камиону, трескали вратима и неуморно стискали сирену, Војвода није устајао нити је помишљао на камен и Саву. Љубио се пијан са Леком сваки час, заклињао се да ће му продати камион, да неће слагати, само он њега да не превари. Друге ноћи, кад сви уморни попадаше и полегаше околу, Лека га поведе у шталу носећи изнад главе неку огромну рударску карбитушу. Кад одгурнуше врата и запахну их љут задах коњске мокраће, у светлости лампе појави се пред њима шарени, угојени пастув и поче да стриже ушима и цупка предњим ногама. Војвода се заљуља и стаде, рашири руке и промуца: „Леко... Брате!“ Овај приђе још ближе, још више подиже лампу и унесе му се у лице: „Из Аустрије сам га добио... Пинцгавски, очи ми испале!... Флоки Флеш, кад ти ја кажем! Само на задњим ногама може да иде, ако оћеш!“ Војвода коракне још једном напред, према коњу, овај још више начуљи уши и подигне главу, поново рашири руке и успева само да превали преко задебљалог језика: „Леко, брате!“...

Дуго је још, после Ђурђевдана стајао зелени камион пред кућом Леке Циганина, нису се више Циганчићи качили по њему, блистао је опран на сунцу, али

Војвода се више не појави. Јдне ноћи заклокота поново његов снажни мотор, оде некуда камион, и Лека оде у њему с непознатим, дебелим шофером, дуго се после тога ни он не врати у село крај Уба.

Средином лета, једне вечери док је село испод Лугњаче, с он стране Груже, спавало уморно од жетве и вршаја, путем низ реку, озго, од Баранских шумица чула се отегнута песма шењанских кречара, који већ годинама не наилазе туда. Око поноћи затопташе и коњске копите преко дрвене ћуприје испод засеока и још једном одлеже низ реку заборављена, храпава песма коју су некад певали само кречари из Шења кад наиђу кроз село.

Сутрадан, испред напуштене и полусрушене куће испод багремара, угледаше људи неко шарено кљусе, мршаво и изнемогло, како штрпка штир што је иштркљао око степеница. У трави, под старом липом, лежао је непознати старац, зарастао у оштру браду, само су му из оне чекиње трепкале ситне, зелене очице на јутарњем сунцу и то је био једини знак да је још у животу.